

BITJE/RAZSUTOST

Želja je korelat svobode. Namreč tistega – *môči izbirati*, tj. *môči izbrati*. 129
Vprašanje svobode je že od zdavnaj bilo povezano z vprašanjem možnosti odločitve. S tistim – odločiti se. To *odločiti se* se, povsem logično, tiče tistega, kar je *odvisno od nas*, kar *ni nujno vnaprej determinirano*.¹ Aristotel nikakor ne poveže po naključju svoje προαίρεσις, tj. *svobodne izbire*, z gotovostjo praktično dojete vrline. V tem smislu je vrлина zanj ἔξις προαιρετική. Stanje (tj. situacija, notranja situacija) izbire. Vsak προαιρέω, vsak *izbiram* je, tako nas prepričuje Stagirec, bistveno povezan z ὄρεξις. S stremljenjem. Od tod izhaja trditev: ἡ δε προαίρεσις ὄρεξις βουλευτική.² Na tem mestu βουλευτική predstavlja določilo intencionalnosti same ὄρεξις. Torej je ὄρεξις βουλευτική intencionalna ὄρεξις.

Intencionalnost je, kakor je razvidno, pomemben vidik želje. Želja intencionalna objekt želje. Brez ὀρεκτόν je ὄρεξις nemogoča. Brez objekta želje želje, preprosto, ni. Področje apetita presega okvire samoumevnosti φύσις. Φύσις, dojete kot ὕλη. Intencionalnost predpostavlja svet. Svet je mnogo več kot zgolj (amorfna) ὕλη.³ Svet je μορφή. Genealoško gledano je notranji svet *svet v na-*

1 Prim. Aristotelis, *Ethica Nicomacheia*, III, 1, 1110b 31, III, 1113a 10, VI, 2, 1139a8.

2 Aristotelis, *Eth. Nic.*, VI, 1139a22-26. // Prim. slov. prev.: Aristoteles, *Nikomahova etika*, prev. Kajetan Gantar, Slovenska matica, Ljubljana 1994, str. 187: »/.../ odločitev pa je premissljeno hotenje.« Op. prev. //

3 *Brezoblična snov*, tako Husserl vidi ὕλη, in *brezsnovna forma*. Prim. Husserl, E., *Ideen zu einer reinen Phänomenologie und phänomenologischen Philosophie. Erstes Buch: Allgemeine Einführung in die reine Phänomenologie*, Springer/Kluwer Academic Publishers 1977,

stajanju. Zunanji svet je *tisti, ki prihaja (nad nas)*. To, kar prihaja (nad nas), so *oblike*. To, kar nastaja, so (notranje) *reprezentacije oblik*. Fantazmatsko profiliranih oblik stvari, posebej teles (lastnega telesa, tujih teles), ki vtirajo pot kasnejšim lingvističnim oblikam pomenjanja.⁴ Bion je govoril o *alfa funkciji, alfa elementih* in *beta elementih*. To je osnova njegove teorije mišljenja.⁵ Mislim, da lahko z razlogom dodamo še bolj temeljno raven od ravni *beta elementov*. To bi lahko bil raven *gama stanj*.⁶

Kjer je intencionalnost, je tudi restriktivnost. Narava želje je, opozarja Lacan, *metonimična*. Metonimija zvaaja. Povzema. Povzetje (tj. zvedenost) predpostavlja odstopanje od fantazem o absolutni totaliteti užitka. Metonimičnost želje povzroči, da je vsak užitek *ne-popoln*. Če *doseči* (v absolutnem smislu) *objekt želje*, pomeni, heglovsko rečeno, hkrati tudi *ukiniti lastno končnost*,⁷ potem je zgodba o metonimičnosti želje, ki je sicer s posebno doslednostjo značilna za sodobno psihoanalizo, zgodba o subjektu imanentni končnosti. Smrtnosti.

130 Dinamika prihajanja zunanjega sveta (nad nas) je *dinamika zasedanja*. Svet zunanosti zaseda (tj. *kolonializira*) duh in telo subjekta v nastajanju. Logika razvoja dobesedno odraža smisel starodavnega $\lambda\acute{o}\gamma\omicron\varsigma \sigma\acute{\alpha}\rho\chi\eta \acute{\epsilon}\gamma\acute{\epsilon}\nu\epsilon\tau\omicron$. Logos postane *telo*.⁸ Utelesi se. Utelesenost *logosa* omogoča progresivno humaniza-

str. 193. // Prim. slov. prev.: Husserl, E., *Ideje za čisto fenomenologijo in fenomenološko filozofijo*, prev. Frane Jerman, Slovenska matica, Ljubljana 1997, str. 280. Op. prev. //

4 Gre, torej, za *domišljijo* kot *iz-oblikujoče* dajanje prisotnosti. Kot *pred-stavljajoče uprisotnjevanje* prvotno nemega (še vedno, torej, prostega kakršnega koli pomenjanja) *hiletizma telesa*. Če *uprisotnjevanje* predstavljanje fantazem izostane – če se v sami dinamiki reda *logosa* pojavi praznina, tj. *luknja* –, je logosu pripadajoče $\lambda\acute{\epsilon}\kappa\tau\omicron\nu$ možno izključno kot spodrsrljaj. Na nefunkcionalen način. Če se *fantazmatskemu* (namesto praznine, tj. *luknje*) dogodi malformacija, je posledica tega (bolj ali manj vpadljivo) pervertiranje samega $\lambda\acute{\epsilon}\kappa\tau\omicron\nu$, ki se nam razkriva kot korelat *logosa*. Perverzija je stvar želje. Perverzija ni stvar narave. Rêči, da je perverzija stvar želje, pravzaprav pomeni – rêči, da perverzno ni deviantno v odnosu do neke (metafizično) vnaprej predpostavljene naravnosti. Nasprotno. Perverzija je stvar subjektivitete. Izključno subjekt (torej, *bitje, ki govori*) je lahko perverzen. Med *telesom* (tako lastnim kot tujim telesom) in *logosom* se dogaja skrajno idiosinkratična (disociirana in disociirajoča) $\phi\alpha\nu\tau\alpha\sigma\iota\alpha$. Natanko dejstvo, da je perverzneževa $\phi\alpha\nu\tau\alpha\sigma\iota\alpha$ nepopravljivo *disociirana* in *disociirajoča*, povzroči, da se dinamična os (rečeno z jezikom stoiške teorije) $\lambda\acute{o}\gamma\omicron\varsigma$ - $\lambda\acute{\epsilon}\kappa\tau\omicron\nu$ bistveno pervertira.

5 Bion, R. W., »A theory of thinking«, v: *Second Thoughts*, Maresfield Library, London 1987.

6 Prim. moje besedilo: »Neki problemi bitni za razumevanje odnosa između mentalizacije, ranog splittinga i projektivne identifikacije«, *Theoria*, št. 1, 2007, str. 95–109.

7 Prim. Hegel, G. W. F., *Vorlesungen über die Philosophie der Religion I*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1980, str. 171.

8 *Jn 1,14*. // Prim. *Sveto pismo Stare in Nove zaveze. Slovenski standardni prevod*, Svetopi-semska družba Slovenije, Ljubljana 1997, str. 1605. Op. prev. //

cijo (subjektivizacijo) tiste ὕλη (tj. *organskega substrata*), s katero vsi pridemo na svet. Želja ni gola ekspresija tiste – ὕλη. Želja ni *naravna kategorija*. V bistvu želje se nahaja, kakor bi rekel Husserl, *Sinngebung*.⁹ Neko – podeljevanje smisla. Pri tem je, seveda, (vsaj za psihoanalizo) ključno vprašanje, *kdo je tisti* (oziroma, katera je tista *instanca*), ki podeljuje smisel? Kako naj bi sicer sploh lahko razumeli osnovno namero in ključne posledice, najprej strukturalistične, kasneje pa tudi poststrukturalistične analize Ojdipa? Freudovega (ne Sofoklejevega) Ojdipa.

Pomemben je naslednji korak. Kjer je želja, ne nujno incestuozna želja, je tudi prepoved. Želja je *topos* subjektu imanentne (za njega samega sicer konstitutivne) *restriktivnosti*. Želja zadene ob zakon. Natančneje, ὕλη zadene ob zakon. Tako nastane želja. Zakon prepoveduje. V bistvu zakona je *performativ*. Bitje želje je v funkciji performativnih učinkov zakonodajnega govora na prvotno ὕλη. Natanko za ta govor velja – σὰρξ ἐγένετο. Govor drugega se utelesi v sami korporalnosti subjekta v nastajanju. Samo tako je mogoče preskočiti ontološki prepad med *potrebo* in *željo*. Med *naravo* in *kulturo*. Med telesom in duhom, tj. smislom.

»/.../ saj tudi za poželenje ne bi vedel,« pravi apostol, »ko postava ne bi govorila: *Ne požéli!*« Težko bi bilo to, *kar je tu izrečeno*, mogoče izreči jasneje. Potem sledi nadaljevanje. »Saj ne razumem niti tega, kar delam: ne delam namreč tega, kar hočem /.../«¹⁰ Že s tem ko ne delam tega, kar hočem, delam to, *kar nočem*. Pravzaprav »to, kar sovražim.« V bistvu želje je nekaj *aporetičnega*. Konfliktnega. Zakon [postava] konstituira, hkrati pa tudi vznemirja. Brez zakona ni vrline, apostol bi rekel – *odrešenja*. Brez zakona ni *greha*.¹¹ Prestopka.¹² Pogube. Na eni strani je v igri omenjena *konstitutivnost zaprečenosti*. Prepovedi. Torej, zakon. Na drugi pa je na delu, kot posledica tega, razcep (razcep znotraj samega subjekta), razcep, ki se dogaja med *vedeti* in *delovati*, *hoteti* in *ne hoteti*. *Ljubiti* in *sovražiti*.

To je stara zgodba, apostolska zgodba. V analogni smeri se giblje tudi psihoanaliza. Subjekt analitičnega izkustva se nam – v skladu z redom analitič-

9 Prim. Husserl, E., *Ideen zu einer reinen Phänomenologie und phänomenologischen Philosophie. Erstes Buch: Allgemeine Einführung in die reine Phänomenologie*, Springer/Kluwer Academic Publishers 1977, str. 194. // Prim. slov. prev.: Husserl, *Ideje*, str. 282. Op. prev. //

10 Rim 7,15. // Prev. nav. po: *Sveto pismo Stare in Nove zaveze. Slovenski standardni prevod*, str. 1693. Op. prev. //

11 Prim. Rim 3,20 in 5,13. // Prim. *Sveto pismo Stare in Nove zaveze. Slovenski standardni prevod*, str. 1689 in 1691. Op. prev. //

12 Rim 4,15. // Prim. *Sveto pismo Stare in Nove zaveze. Slovenski standardni prevod*, str. 1690. Op. prev. //

nega postopka – razkriva kot *razcepljeni subjekt*. Gre, predvsem, za razcep, ki se dogaja na liniji *zavedno-nezavedno*. Z njim, po logiki stvari, sovпада razcep na liniji *vedeti in ne-vedeti*, pa tudi *hoteti-ne hoteti*. Hidravlika tenzije spada v hermenevtiko smisla. To, kar se nam tu razkriva kot *sámo hermenevtiko* (dojeto kot *τέχνη*) provocirajoči smisel, je natanko tisti smisel, ki je implicitno (kljub številnim možnim torzijam in distorzijam) prisoten v različnim simp-tomatskih tvorbah.

K sceni zavesti spada *scena nezavednega*. Freud bi rekel – *druga scena*. K področju *samozavedajočega se in delujočega* – torej, k polju metafizično doje-te svobode (domnevno razumnega bitja) – spada potencialno vselej destabili-zirajoča (celo *travmatizirajoča*) funkcija *drugosti nezavednega*. Tistega istega nezavednega, videnega kot strukture, ki ima možnost, da *generira* omenjene *simptome*. Nevrotične simptome. Psihotične simptome.¹³ Izomorfizem logike norosti in logike jezika pri tem predstavlja pomembno pridobitev freudo-vske tradicije. Če ne bi bilo tako, bi bilo z besedami nemogoče (*terapevtsko*) delovati. Razcepljeni subjekt bi bil ujetnik nemosti lastnih struktur. Lacan ima prav. Freud se bistveno razlikuje od Hezioda. Heziod pravi, da *so bolezn* *neme*. Da nikomur ničesar ne govorijo. Freudovo stališče je, če gre verje-ti Lacanu, prav nasprotno.¹⁴ Redu bolezn je imanenten (potlačen) smisel.

132

13 V podtonu retorike biologističnega redukcionalizma (že pri samem Freudu) obstaja precej pomembnejša zgodba od vsakršne zamisljive psihofizike in hidravlike, (skorajda mitska) zgodba o *Ἀνάγκη*. Freudova zgodba o svobodi je, z drugimi besedami, zgodba o zvezanosti. O zvezanosti kot – zaprečenosti. O nujnosti. O – *Ἀνάγκη*. Freudovo ime za *nujnost* je *zaprečenost*. Zaprečenost želje. Zaprečena želja je žrtev strukture imanentne nesvobode. Mitska *Ἀνάγκη* pri njem prejme status konkretno eksistencialne zaprečenosti. Zaprečenosti kot – *nelagodja*. Nelagodja kot *nesvobode*. Načelo ugodja je okvirno ime za Freudovo intuicijo svobode. Zanj je *Lust*, torej ugodje, stvar svobode. Svobode, dojete kot *nezvezanosti*. Nevroza zaprečuje. Veže. Ne samo to. Družba zaprečuje. Veže. Za razliko od (akcidentalnosti) vsakršne možne nevroze ima družbi imanentno zatiranje status nečesa sistemskega. Torej, nečesa za stvar *sámo* fundirajočega. Imperativ socialne prilagojenosti skupini je natanko nasproten omenjeni *Lust*. Skupina (poenostavljeno rečeno) *ne želi*, da bi posameznik užival. Skupina želi *trajati*. Kjer je za posameznika *užitek (Lust)*, je za skupino čas. Trajanje. Jamstvo trajanja je struktura, gotovost strukture. Jamstvožitka je trenutek. Ekstaza trenutka. Trenutka aktualizirane erotiziranosti bitja. Red duši trenutek. Trenutek subvertira red. In tako naprej v krogu. Zaradi tega je že pri Freudu – v kontekstu njegovih idej o dialektiki odnosa med enim in množtvom (tj. med posameznikom in skupino) – prisotna teza o subverzivnosti *erotiziranega*. Pri tem, velja podčrtati, je, seveda, erotizirano lahko (dobesedno) *vse* – telo in govor, podoba (fantazija) in akt. Akt – tako lasten kakor tuj. Prim. Freud, S., »Der Realitätsverlust bei Neurose und Psychose«, v: *Gesammelte Werke*, Bd. XIII, Fischer 1999, str. 365. // Prim. slov. prev.: Freud, S., »Izguba realnosti pri nevrozi in psihozi«, v: *Metapsihološki spisi*, prev. Eva Bahovec et al., ŠKUC, Ljubljana 1987, str. 389–376. Op. prev. //

14 Prim. Lacan, J., »Presentation on transference«, v: *Écrits*, Norton 2006, str. 177.

Nekakšen govor. Skriti govor. Kriptogramska struktura simptomatskih tvorb pričuje natanko o tem.

Za retoriko norosti so značilni *tropi*, ki so izomorfni s figurami nezavednega. Oziroma – s figurami jezika. Kako naj bi sicer sploh lahko razumeli znamenite metapsihološke pasuse *Interpretacije sanj*. Paciente je, torej, potrebno poslušati. V bistvu norosti je shranjena čudna besednost. Za nezavedno je potrebno imeti posluš. Freud je bil prvi zdravnik, ki je resnično pozorno, globoko zavzeto, *poslušal* (ali, bolje, *prisluškoval*) to, kar so mu pacienti govorili. Pravzaprav – to, kar mu je bilo (s posredovanjem govora pacienta, mimo pacientove zavestne namere) povedano. Kot narobna stran analitike diskurza se je pokazala analitika želje. Nezavedne želje. Tako se je rodila psihoanaliza. Klasična psihoanaliza. Poslušanje (tj. prisluškovanje) je postalo tolmačenje. Analitika se je spremenila v *hermenevtiko*. V hermenevtiko smisla simbolne (tj. simptomatske) ekspresije razcepljenega subjekta.

Bitje, ki želi – in potemtakem bitje, ki (svobodno ali pod prisilo) izbira –, je *bitje, ki govori*. Bitje logosa. Ali – ζῶον λόγον ἔχον.¹⁵ Subjekt, za katerega velja pridevek λόγον ἔχον, je natanko zaradi tega, povratno, ujet v mreže struktur, ki omogočajo, tj. aktualizirajo njegovo *logosnost* (ki se ji vsekakor pridružuje tudi *Sinngebung*) samo. Če tega λόγον ἔχον ne bi bilo, tudi προαίρεσις ne bi bila mogoča. Determinizem strukture (strukture, ki omogoča omenjeno *Sinngebung* in potem tudi vsakršno zamisljivo προαίρεσις) dinamično destabilizira (potencialno vselej brezmejna) *dinamika tropov*.

V redu človeškosti jezik ni stvar. Kompleksno vprašanje referencialnosti označevalca prepričljivo pričuje o tem. Če rečemo, da jezik ni stvar, s tem prvenstveno mislimo, da je prost vsakršne možne neposredne *kviditete*. Predpostavljeno področje denotatov ne more imeti statusa referencialnega oporišča verige označevalcev. Denotativno ni *kajstvo* (tj. *kviditeta*) označevalca. Kakor sem rekel, jezik ni stvar. Jezik je stvarnost – simbolna stvarnost. Stvarnost simbolov ni stvar snovi (ὕλη). Stvarnost simbolov je stvar duha. Duha, ki misli. Duha, ki si, misleč, prizadeva misliti sebe. Duha, ki si prizadeva misliti sebe in to neizogibno dela v odnosu z drugim. Natanko zato (kljub temu, da misli) človeka samega nikdar ne moremo (na zares resen način) primerjati s t. i. *stroji, ki mislijo*. Z gledišča človeškega mišljenja stroji, ki mislijo, sploh ne mislijo. Oni počnejo nekaj povsem drugega. Ne obstaja strojna ὕλη, ki bi bila (čeprav le od daleč) analogna naši človeški ὕλη. Človek je telesno bitje.

15 Prim. Aristotelis, *Ethica Nichomacheia*, 1145b 21-29. // Prim. slov. prev: Aristoteles, *Nikomahova etika*, str. 209. Op prev. //

Stroj ni telesna stvar. Kontekstualnost in korporalnost (tj. telesnost) zaledja vsakršne zamisljive človeške semiotike omogoča, da – *vtem ko govorimo eno, povemo nekaj povsem drugega*. Da pravzaprav, vtem ko aktualiziramo (s pomočjo *Sinnggebung*) en smisel, aktualiziramo drugega. In tako v neskončnost. Stroji tega ne morejo.

Vprašanje gotovosti je vprašanje identitete, identitete subjekta in objekta. Stanovitnost struktur in funkcij identitete omogoča stabilnost gotovosti. Nestabilnost identitete pa, nasprotno, povzroči, da celotna *situacija* (Aristotel bi rekel ἔξις) postane nestabilna. Pravzaprav *aporetična*. Aporetičnost razcepljenega subjekta analitičnega izkustva, aporetičnost subjekta želje, temelji na njegovi (naravnost *ontološko fundirani*) nemožnosti, da bi se sklenil sam s seboj (tj. s svojo zavestno predstavo o samem sebi). Da bi popolnoma zavladal nad seboj. Da bi sebe (sebi in drugim) artikularno simbolno unisono. Da, nazadnje, resnično (*in actu*) postane *samemu sebi identičen*. Gotov samega sebe. Nesklenjenost je vselej tu. Kjer je nesklenjenost, je tudi negotovost. Negotovost, ki generira tesnobo. Nesklenjenost je, torej, neizogibnost. Nesklenjenost kot *razkorak* – razkorak med *bitjem* in *idealom*, razkorak med *pomenom* in *smislom*. Med zavestnim subjektom in govorom.

134

Mesto absolutnega védenja je čista fikcija. Arbitrarnost semiotičnega koda *desubstancializira hotenje*. Hotenje je učinek smisla. Hotenje ni stvar, ki bi bila zvedljiva na red v nas obstoječega organskega substrata. Tiste – ὕλη. Želja ni potreba. Natančneje, odnos med željo in potrebo ni samoumeven. Želja predpostavlja μορφή. Potreba pa ne nujno. V igri so *primitivna mentalna stanja* (ὕλη). V amorfnosti surovosti ὕλη se dobesedno vrašča neka – μορφή. Μορφή kot oblika. Kot forma. Imago. Natanko na tak način je, spomnimo se, Lacan določil smisel *zrcalnega stadija*. Kot (dobesedno) *preobrazbo, ki se subjektu zgodi, ko osvoji podobo*.¹⁶ Podobo kot – μορφή. Za subjekta v nastajanju je njegovo *môči biti* (ki samó deloma korelira z *môči misliti* in *môči spoznati sebe*) usodnostno povezano z njemu tujo (a vendar ponovno zanj samega konstitutivno) μορφή. To μορφή Lacan imenuje z izrazom *objekt mali a*. Virtualno zavladanje nad seboj (to je smisel narcistične identifikacije, ki se dogaja na ravni zrcalnega stadija) subjekta v nastajanju *ultimativno podredi* prikaznim te, zanj formativne drugosti. Kar pomeni, že omenjenemu *objektu mali a*. Ideacija se vraste v telo. Organski substrat postane telo. Telesna dimenzija subjekta samo-

16 Prim. Lacan, J., »Le stade du miroir comme formateur de la fonction du Je«, v: *Écrits I*, Seuil, Paris 1966, str. 89–97. // Prim. slov. prev.: Lacan, J., »Zrcalni stadij kot oblikovalec funkcije jaza«, v: *Spisi*, prev. Tomaž Erzar et al., Analecta, Ljubljana 1994, str. 37–43. Op. prev. //

zavedanja. Kjer je telo, je, torej, tudi podoba. *Vtisnjena* podoba. Istočasno je tam, kjer je telo (telo subjekta samozavedanja) – tudi govor. *Logos*.

Logos je – λόγος. Stara beseda. Pomembna beseda. Λόγος je v funkciji – λέγειν. Tu se (tako je verjel Heidegger) vse začne.¹⁷ Ali je zares tako? V določenem smislu, seveda, gotovo je. Vendar je potrebno pojasnilo. Pojasnilo se namerja za sledjo vprašanja – kako se λέγειν dogaja? Kako obstaja? To λέγειν, o tem nam dovolj prepričljivo pričuje sam Homer, ne obstaja drugače kot tako, kakor obstaja – κατάλεγειν.¹⁸ Razbirati, nabirati, zbirati; ničesar od tega ne bi bilo, če ne bi obstajala (čeprav rudimentarna) možnost *klasificiranja*. Tako κατάλεγειν prevajam kot *klasificiranje*. Klasificiranje kot *izbiranje*. Klasificiranje kot *izbiranje*, ki (kot bomo kmalu videli) istočasno predpostavlja tudi *odklanjanje*. Vsako *razbiranje*, *nabiranje* oziroma *zbiranje* je *razbiranje*, *zbiranje* oziroma *nabiranje nečesa*. Od množstva *potencialno danega nečesa*, tj. vsega, *logos* vselej odbere le *nekaj malega* [po-nešto]. Nikdar ne vsega. Od tod – κατάλεγειν. Tako funkcionira λόγος. V nasprotnem primeru λέγειν tega istega *logosa* ne bi bilo mogoče. Postalo bi, pravzaprav, nesmiselno. Nabrati *nekaj* neizogibno pomeni – *marsikaj drugega odkloniti*. Tisto *nabrano nekaj* je (v vsakem konkretnem primeru) *klasificirano* kot (implicitno ali eksplicitno) *sprejeto*. Topološko gledano je to *sprejeto nekaj* umeščeno znotraj *logosa*. Biti znotraj *logosa* pomeni *vstopiti v zgodbo*. Vsako vstopanje v zgodbo s seboj neizogibno potegne *vstopanje v čas*. Temporalizacijo. Značilna je atemporalnost vsakršne ὕλη. Na drugi strani je temporalnost bistveno določilo *logosa*. O tem, med drugim, prepričljivo pričuje dinamika odnosov med *ikonično predlogo* in *narativno entelehijo Homerjevega epa*.

Umeščena znotraj *logosa*, ὕλη zadobi (nič več in nič manj kot) lasten *diskurzivni obraz*. Tisto drugo (nesprejeto) je *klasificirano* kot *tisto odklonjeno*. Tisto odklonjeno je – *izključeno*. Tako funkcionira simbolni red. Tako funkcionira jezik. V bistvu njegove strukture se nahaja *diferenca*. Diferenca kot drugo ime za *klasifikacijo*. Za – κατάλεγειν. Metafizična (ali ideološka) racionalnost si nikakor ne prizadeva po naključju, da bi večinoma dosledno poistovetila izkustvo svobode s situacijo izbire. Biti svoboden – to je isto kot mōchi izbirati.

Dimenzija čiste patognomičnosti *tistega istega*, za strukturo subjekta formativnega in normativnega (tako simbolnega kot fantazmatskega) – to je eden

17 Prim. Heidegger, M., »Logos«, v: *Vorträge und Aufsätze*, Neske, Pfullingen 1967. // Prim. slov. prev.: Heidegger, M., »Logos«, v: *Predavanja in sestavki*, prev. Tine Hribar et al., Slovenska matica, Ljubljana 2003, str. 219–244. Op. prev. //

18 Natančneje o tem v: Bakker, E., *Poetry in Speech. Orality and Homeric Discourse*, Cornell University Press 1997, str. 59.

izmed ključnih (kritičnih) uvidov, do katerih je prišla sodobna psihoanaliza, vtem ko je poskušala (z lastnimi tehnikami in postopki) razumeti dinamiko *inter-* in *intra-*psihičnega.¹⁹ Uvid, o katerem govorim, je obstajal (seveda na ravni skrajno rudimentarne intuicije) že tudi pri samem Freudu. Ko to pravim, imam v mislih besedila, kakršno je »Nelagodje v kulturi«. ²⁰ Do neke mere tudi – »Množična psihologija in analiza jaza«. ²¹

Samo želja je lahko zaprečena. Samo želja je lahko zadovoljena. V precepu med *zaprečenostjo* in *zadovoljtvijo* se, poenostavljeno rečeno, dogaja izkustvo svobode. Oziroma – *nesvobode*. V obeh primerih je ključna želja. Potlačena želja. Ozaveščena želja. Ista želja, torej, v bistvu katere se nahaja *klasificirajoča aktivnost* omenjenega *κατάλεγειν*. Tistega *κατάλεγειν*, ki se, kakor smo videli, skriva v osnovi *logosa* samega.

* * *

136

To je ena zgodba. Sedaj pa poglejmo, v katero smer gre druga zgodba. Na začetku vsega se nahaja *razsutost*. Raszutost kot odsotnost zaobročeni tiste – ὄλη. Raszutost same ὄλη, to je *kaos*. Kaos v izvornem pomenu besede. ²²

- 19 Vsako naše *λέγειν* in *κατάλεγειν* je bistveno odvisno od tujega *λέγειν* in *κατάλεγειν*. O tem nam, med drugim, prepričljivo pričuje (pogosto bolešno vpadljiv) izomorfizem med različnimi možnimi *patološkimi strukturami in strukturalnimi malformacijami*, ki jih (seveda je stvar najočitnejša, kadar gre za primitivne mentalne organizacije), zahvaljujoč terapevtskemu procesu, opažamo tako pri starših kot pri njihovih otrocih. Gre za patognomičnost konstitutivnega prisvajanja tujega *λέγειν* in *κατάλεγειν*. Tujega bitja in mišljenja. Tuje identitete. Pa ne samo to. Gre za patognomičnost ogledovanja v tuji (pervertirani ali pervertirajoči) φαντασία. V tuji izgubljenosti v lastnem (transcendentalnem) videzu.
- 20 Prim. Freud, S., »Das Unbehagen in der Kultur«, v: *Gesammelte Werke*, Bd. XIV, Frankfurt am Main 1999. // Prim. slov. prev.: Freud, S., *Nelagodje v kulturi*, prev. Samo Krušič, Gyrus, Ljubljana 2001. Op. prev. //
- 21 Prim. Freud, S., »Massenpsychologie und Ich-Analyse«, *Gesammelte Werke*, Bd. XIII, Frankfurt am Main 1999. // Prim. slov. prev.: Freud, S., »Množična psihologija in analiza jaza«, v: *Spisi o družbi in religiji*, prev. Simon Hajdini et al., Društvo za teoretsko psihoanalizo, Ljubljana 2007, str. 251–319. Op. prev. //
- 22 Glagol *χαίνειν*, *χαίνειν* pomeni »zevati«, »odpreti se«, »počiti«. To »počiti« lahko beremo tudi kot »razsuti se«. *Χείρα* je »zevajoča odprtina«, »luknja«, »jama«, »duplina«. *Χόσμα* je »žrelo«. *Χατέο* je »želim«. *Χανδάο* je »grabim«, »zajemam«... Omenjena *grabim* in *zajemam* napotujeta na *zevajočo odprtino*, na *odprtost* (na odprtost, ki zeva, na *zevajočo razsutost*), v določenem smislu celo na *poklino*, na poklino, ki jo je potrebno napolniti. Na poklino, ki vodi k *razsipanju*. O tem sem natančneje pisal v besedilu: »Grupa, biče, kaos«, *Socijalna i porodična kretanja. Psihijatrica između tela i duše*, Institut za mentalno zdravlje, Beograd 2002, str. 33–47. // Prim. slov. prev.: Jevremović, P., »Skupina, bitje, kaos«, prev. Aleš Maver, *Nova revija* 327–329 (2009), str. 206–219. Op. prev. //

Razsutost je tisto, kar nas v teku celega življenja zasleduje. Celo preganja. Integrativne kapacitete bitja (osebnosti) so omejene. Še več – *razsute*. Samozavedanje ni danost. Samozavedanje je rezultat zapletenega procesa. Dozorevanje se prepleta z učinki socialne interakcije.²³

Vprašanje *razsutosti* ni vprašanje védenja (tj. zavesti) oziroma nevédenja (tj. nezavednega). Ni stvar zaprečenosti ali aktualiziranosti želje. Gre za nekaj povsem drugega. Zgodba o *razsutosti* zadeva bitje subjekta samozavedanja v mnogo globljih registrih od tistih, ki zasegajo strukturo in dinamiko nevrotične organizacije osebnosti. Dialektično gledano je samó κατάλεγειν *negacija razsutosti*. Kako? V bistvu vsakega κατάλεγειν se nahaja λέγειν. Težko si je zamisliti, da bi sploh lahko bilo kako drugače. Erozija funkcije λέγειν za seboj potegne rušenje kapacitet za κατάλεγειν. To je, med drugim, lahko, mislim, eden od načinov, kako danes (z vendarle nemajhno časovno distanco) razumeti Lacanov seminar o psihozah.²⁴ V odnosu do nevrotične organizacije je tu, predvsem, vložek precej večji. Psihotično je, na ravni razumevanja usode strukture, ki determinira simptome, bistveno različno od nevrotičnega. Nevrotično je sfera vrnitve potlačenega. Za psihozo je značilno nekaj povsem drugega. Lacan si za *to drugo* sposodi besedo pri Freudu – *Verwerfung*. Kakor vemo, gre za *izobčenje funkcije imena Očeta*. Neposredna posledica tega je (za stabilnost struktur psihičnega usodnostno) *rušenje simbolnega reda*. Rušenje simbolnega reda – to je *paranje* označevalno vzpostavljene (v vsakem izkustvu posredujoče) mreže pomenjanja. Paranje je *razsipanje*. Razparati – to pomeni *razsuti*. Navsezadnje se nam kot *tisto, kar je tu razsuto* (tj. *razparano*), razkrije (za vzdržljivost nevrotične strukture tako bistvena) diskurzivna organiziranost subjekta analitičnega izkustva.

Prvotnega dejanja nastanka subjektivnosti ne moremo zvesti v okvire metafore vzplavanja (tj. prebujanja) zavesti (*kot monolitnega, vse bolj na plano štrlečega kopnega*) na površje iz oceana nezavednega. Naivno je verjeti v transcendentalnost (subjektu imanentnih) integrativnih funkcij psihizma. Integracija izkustva se, na obči podlagi dozorevanja živčnega sistema, dogaja na polju objektnih odnosov. Vsaka uresničena *regulacija* je pravzaprav samo naknaden derivat (funkcionalno ponotranjene) *aloregulacije*. Pa ne samo to. Tisto, iz česar postajamo, surova predloga zavesti v nastajanju (ki naj bi šele postala samozavedanje), nekakšna naša *proto-ύλη*, se nam razkriva kot nekaj *poli-*

23 Prim. Damasio, A., *The Feeling of What Happens. Body, Emotion and the Making of Consciousness*, Vintage Books, London 2000.

24 Prim. Lacan, J., *Les psychoses*. Le séminaire, livre III, Seuil, Paris 1981.

centričnega. Fluidnega. Multifokalnega. Že sedaj lahko rečemo, da *razsipanje*, ki implicira *razsutost*, predpostavlja proces, tj. krettnjo, nasprotno od tiste, ki se nahaja v osnovi (razvojno) progresivne artikulacije omenjene *proto-ύλη*. Zgodba o primitivnih mentalnih stanjih in o primitivnih mentalnih organizacijah je, potemtakem, zgodba o patologiji te *proto-ύλη*. Logika razvoja subjekta v nastajanju sama nas prepričuje, da je tako.

Potrebujemo nove metafore. Funkcionalnost teh metafor mora temeljiti na njihovi plodnosti. Njihova plodnost je, s svoje strani, usodno povezana z ravnijo njihove povezanosti z našim aktualnim védenjem. Stare metafore so (glede na to, da so bile na ta ali oni način zasnovane na predpostavki o obstoju *transcendentalnega Jaza*) v veliki meri iztrošene. Metafizično jamstvo *transcendentalnosti transcendentalnega Jaza* temelji na (v osnovi vendarle samó metafizično) predpostavljeni danosti monolitnega (torej immanentno *nerazsutega*) agensa integracije bitja in izkustva subjekta v nastajanju. Da je natanko nasprotno res, nas prepričujeta tako sodobna teorija kot praksa. Izkustvo zavesti ni *nekakšen enoten nekaj*, ki se rojeva (pomoli ven) iz nezavednega. Nasprotno. Vsakršna vkopanost v monističnem egocentrizmu v svojem zaledju (predvsem sama pred sabo) skriva dinamiko multifokalnosti (še enkrat, torej, *razsutosti*) tiste *proto-ύλη*. Namesto o enotnem, iz morja štrlečem kopnem je bolj umešno (če ostanemo pri omenjeni metafori) govoriti o *arhipelagu*. Arhipelag je *razsutost*. Raszutost kot *ne-enost*, tj. *ne-enotnost*, kopnega.

138

Raszuto kopno – to je množstvo parcialnih svetov. To nikakor ni *en svet*. Enost sveta predpostavlja njegovo občo *za-obročeno*. Zaobročeni svet ima *enoten rob*. Limes, tj. meja. Znotraj meje je mogoč smisel. Komunikacija. Znotraj meje je mogoče življenje. Skupina. Red. Meja omogoča vprašanje *izbire*. Že s samim tem meja omogoča izkustvo svobode. Oziroma – nesvobode. Meja je mera zadovoljitve. Meja je mera zaprečenosti.

Meja zbira *raszuto*. Meja omogoča fokusiranje prvotno multifokalne *proto-ύλη* v smeri povsem določenega objekta želje. Brez meje *κατάλεγειν* ne obstaja. Brez meje *λέγειν* ne obstaja. Brez meje *logos* ne obstaja. Meja je pratemelj vsake gotovosti. Vsakršnega smisla. Natanko zato je meja starim bila svetinja. V Sofoklejevih *Trahinkah*, na primer, obstaja sintagma *ἔρκος ἱερὸν* – *sveta* (tj. posvečena) *ograj*. Ideja meje omogoča izkustvo sveta – *življenjskega sveta*. Natančneje, natanko izkustvo meje sámó omogoča bitje življenjskega sveta. Fenomenološko rečeno, *svetovnost sveta* predpostavlja njegovo *razmejenost*. *Raz-mejevanje* zbira. Zbrati obenem pomeni tudi *poizkusiti* in *izobličiti*. Tako je bilo še v času mitskega utemeljitelja Rima, v Romulovem času. Zaorati mejo (tj. brazdo), razdeliti, tj. razmejiti – tako se v red narave (tj. divjine) vpisuje red

kulture. Kulture, dojete kot svet, življenjski svet. Onkraj meje sveta vselej stoji *ne-svet*. Ta *ne-svet*, po logiki stvari, (glede na to, da je lociran, kjer je, na drugi stani meje) *pritiska* in *izziva svet*. Provocira ga. Bizarnost in puščava sta dve ključni metafori, s katerima naša kultura sama sebi slika to stanje *zamejenega*.²⁵ Zamejenega, videnega kot – *Abgrund*.

V nekem, danes sicer večinoma nepoznanem besedilu iz štirinajstega stoletja – tradicija avtorstvo pripisuje Kalistu Katifigiotu (resnici na ljubo omenja tudi Kalista Tilikuda in Kalista Melenkiota), v novejšem času pa se vse bolj govori o Kalistu Angelikudu –²⁶ je natanko kolaps umnosti v smeri patognomičnosti (psihotičnega, norega, delirantnega) videza imenovan na sledi besede *δισκορπίζο*. Torej, *razsejem*, *razsipam*. Razsejanost, tj. razsipanje, vodi k – *razsutosti*. Ta *razsutost* je – stanje. Patognomično stanje. Patološka različica Aristotelove *ἔξις*. Med drugim v besedilu, ki ga omenjam, dobesedno piše tudi: *σέβας διασκορπίσσασα, ἐν πλάνη ὑπέσπειρε τὸ νοὸς ἐνιαίον*...²⁷ *Razsutost* je *anihiliranost*. Uničenost. Pravzaprav – *nekroza*. Torej, *razsutost* je stanje – *stanje nekroze*. *Razsutost uma* je stanje *nekroze védenja*. Nekrotično védenje je *védenje*, ki ga ve subjekt (tj. *um*), ki je sam nekrotičen. Nekrotičnost védenja ne temelji ne na napakah v sklepanju ne na pomanjkanju pravih informacij. Nekrotično védenje je, naj še enkrat ponovim, védenje, ki ga ve *nekrotični um*. Nekrotični um je tisti um, ki je *razsut*.

Razsutost uma predpostavlja njegovo *epistemsko uničenost* (nekrotiziranost) v *πλάνη*. V videzu. Videz je negacija védenja. Negiranost védenja (v tem primeru) predpostavlja tudi *negiranost samega subjekta védenja*. Angelikudova beseda za videz je *πλάνη*. *Πλάνη* ni spregled. *Πλάνη* ni slepilo, ki zadeva čute. Za videz (tj. *πλάνη*) je značilna ontološko potencialno vselej razobročena (epistemsko neposredljiva) množtenost, tj. *razsutost*. *Razsutost česa?*

25 Značilna je Hieronimova zgodba o Antonovem (gre za sv. Antona, legendarnega utemeljitelja zgodnjekrščanskega meništvā) iskanju največjega puščavnika njegovega časa, Pavla Puščavnika. Tudi Anton sam živi v puščavi, vendar živi Pavel (glede na to, da je bil večji od njega) v še bolj oddaljeni puščavi. Čeprav zgolj po pripovedovanju, živi *na drugi strani konca sveta*. V, čeprav zgolj z gledišča smrtne človeškosti, *ne-svetu*. Ko je zapustil svojo meniško izbo, je Anton dolgo in z naporom potoval in prodiral vse globlje v puščavo. Navsezadnje je, glede na to, da se je približal grotesknemu cilju svojega potovanja, (dobe sedno na koncu sveta) srečal *kentavra* in *prtljikavca s kozjimi nogami in rogovi*. Šele ko je šel mimo njiju, je srečal tudi Pavla Puščavnika. Prim. Hieronim, *Vita Pauli* 7-12.

26 Natančneje o problemih avtorstva prim. Koutsas, S., »Callistos Angelicoudēs. Quatre traités hésychaste inédits. Introduction, texte critique, traduction et notes«, ΘΕΟΛΟΓΙΑ, τόμος. 67, τεύχος 1, EN ATHENAIΣ 1996, str. 109–156.

27 Prim. Ἐκ τῶν τοῦ Καλλίστου Καταφυγίωτου συλλογιστικῶν καὶ ὑψηλοτάτων κεφαλαίων τὰ σωζόμενα, περὶ θείας ἐνώσεως καὶ βίου θεωρητικοῦ, ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ, τ. E, str. 7.

Razsutost bitja. Zapadanje v videz zadeva *proto-ύλη* *sámo*. *Razsejati* pomeni izpostaviti prav omenjeno *proto-ύλη* tistemu *δισκορπίζο*. Torej, *razsejati* jo. Zdrobiti jo. Razdrobiti jo. Angelikudov *δισκορπίζο* transcendirá mejo. Še več, tam, kjer je na delu ekscesna prisotnost omenjenega *δισκορπίζο*, se topí meja sama. Ruši se. Izginja. Absolutna kompaktnost (Trojiško) Enega je ideal. Mnóštvenost je vselej grožnja. Božansko je Eno. Smrtno je neizogibno določeno s *σύνθεσις*. Vsakršna *σύνθεσις* stoji, tako nas prepričuje Angelikud, pod znamenjem – *δισκορπίζο*.²⁸ V zaledju *sintetičnosti vsakega sintetično bivajočega* se nahaja prvotna *razsutost*. Razsutost, od katere bežimo v videz. Kjer je videz, je tudi nestabilnost. Kjer je nestabilnost, je tudi konflikt. *Σύνθεσις γάρ ἀρχή στάσεως*.²⁹ Dobesedno: sestavljenost (ne-enost, konfiguriranost) je načelo spopada. Danes bi (naj še enkrat uporabim to besedo) rekli – *konfliktnosti*.

140 Ko govori o *umu*, Angelikud ne govori o abstraktni substanci. Po njem je *um* (*νοῦς*) delovanje (*ἐνέργεια*). K delujočemu umu spada delujoči *veliki Drugi*. Bog. Dinamika polj njunega medsebojnega delovanja se razkriva na polju *θεωρία*. *Θεωρία* kot razbiranja, gledanja. V skladu s tem Angelikud o Bogu (*θεός*) govori s perspektive Njegovega (božanskega) *θεάμαι*. Gledati.³⁰ Človekov um, glede na to, da je ikona takšnega Boga, ne more biti drugačen kot – *θεορόν*. Biti *θεορόν* pomeni biti *tisti, ki gleda*.³¹ Pogled razbira. Gledanje zbira. Pogled (ekstatično usmerjen k Enemu) transcendirá *razsutost*. Obenem, tako lahko spekuliramo, smrtnemu pogledu imanentna *slepa pega* (skotom) v sebi neizogibno skriva možnost zapadanja v *razsutost*. Obstaja *Eno. Celó*. Obstaja *mnoštvo. Razsutost*. Med njima se dogaja tenzija. Tenzija, ki generira (najglobljo možno) *tesnobo*. Duša (tj. um) je tedaj zastrta z *oblakom strasti*.³² Bitju grozi razrušenje, raztekanje. Razsutost.

28 Prim. Ἐκ τῶν τοῦ Καλλίστου Καταφυγιώτου συλλογιστικῶν καὶ ὑψηλοτάτων κεφαλαίων τὰ σωζόμενα, περὶ θείας ἐνώσεως καὶ βίου θεωρητικοῦ, ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ, τ. E, str. 9.

29 Prim. Ἐκ τῶν τοῦ Καλλίστου Καταφυγιώτου συλλογιστικῶν καὶ ὑψηλοτάτων κεφαλαίων τὰ σωζόμενα, περὶ θείας ἐνώσεως καὶ βίου θεωρητικοῦ, ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ, τ. E, str. 9.

30 Prim. Ἐκ τῶν τοῦ Καλλίστου Καταφυγιώτου συλλογιστικῶν καὶ ὑψηλοτάτων κεφαλαίων τὰ σωζόμενα, περὶ θείας ἐνώσεως καὶ βίου θεωρητικοῦ, ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ, τ. E, str. 4–5.

31 Prim. Ἐκ τῶν τοῦ Καλλίστου Καταφυγιώτου συλλογιστικῶν καὶ ὑψηλοτάτων κεφαλαίων τὰ σωζόμενα, περὶ θείας ἐνώσεως καὶ βίου θεωρητικοῦ, ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ, τ. E, str. 13.

32 Prim. Ἐκ τῶν τοῦ Καλλίστου Καταφυγιώτου συλλογιστικῶν καὶ ὑψηλοτάτων κεφαλαίων τὰ σωζόμενα, περὶ θείας ἐνώσεως καὶ βίου θεωρητικοῦ, ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ, τ. E, str. 54.

Natanko na *to* (torej na izkustvo, analogno Angelikudovemu) se je nanašala Melanie Klein, ko je (v svojem času, vódena od samo njej lastne intuicije) govorila o *paranoidnoshizoidni poziciji*.³³ Tudi to je neko *razsipanje v razsutost*. V *razobročeno množstvo*.³⁴ Kakor Angelikud tudi Kleinova življenje poistoveti z *enim in celim*, smrt (pravzaprav učinke dela nagona smrti) pa z *razdrobljeno množtenostjo*. S *paranoidno shizoidnostjo*. Navezujoč se na njeno delo, Lacan dolga leta razvija poznano teorijo psihotičnega zaledja tistega, kar je sam poimenoval *zrcalni stadij*.³⁵ Po njem, po Lacanu, je *razsipanje fragmentiranje*. Celó – *razkosavanje*. Tudi v njegovem primeru je to *fragmentiranje* (oziroma *razsipanje*, tj. *razkosavanje*) usodno povezano s poljem – *imaga*.

Izhajali smo iz *razsutosti*. Kako jo preseči? Kako jo zbrati? Ključna je *metafora ogledala*. Natančneje – *ogledovanja*. Rzsuto se ogleduje v *enem*. Kompaktnost enega ga spreminja v *ne-rzsuto*. Idealno. Topološko gledano se nam *mesto ne-rzsute drugosti* razkriva kot *mesto ideala*. Psihoanaliza govori o narcističnem idealu. Angelikud govori o božanskem idealu. V obeh primerih stoji ideal *pod znamenjem enega*. Celega. V petintridesetem poglavju svojega spisa Angelikud *um*, s posredovanjem akta *zbiranja*, poveže z *monado*. Vzpon uma k (v tem primeru božanski) monadi spremlja njegovo *zbiranje*. Iz (razsutega) množstva, tako piše, se um *vzpenja* k *monadi* (pravzaprav k božansko vzvišenemu Enemu) in *se zbira* (ἀπὸ τῶν πολλῶν εἰς ἕκείνο ἄνεισι καὶ συνάγεται).³⁶ Šele ko se tako (s posredovanjem ogledovanja v Drugem) zbere v tistem istem Drugem, lahko preseže svojo začetno (njegovemu bitju vselej grozečo) *razsutost*.

Šele ko preseže *razsutost* – šele ko se nekako (zahvaljujoč Drugemu) vzdigne iz sfere fragmentiranosti lastnega bitja –, subjekt lahko *zavlada nad la-*

33 Prim. Klein, M., »Notes on some shizoid mechanisms«, v: *Envy and Gratitude & Other Works*, Delta Books 1977.

34 Angelikud govori o mnogoboštvu. Tisto, o čemer pravzaprav govori, je padec v delirični svet množstva idolov. V tem smislu so značilne Meltzerjeve besede: »Gospa Klein je pravzaprav opisala nekaj, kar lahko poimenujemo teološki model uma (*a theological model of the mind*). Vsaka osebnost ima nekaj, kar lahko opišemo kot 'religijo', v kateri njeni notranji objekti igrajo vlogo bogov – toda to ni religija, ki bi svojo moč črpala iz vere v te bogove, temveč jo črpa iz dejstva, da so v umu ti bogovi resnično aktivni.« (Meltzer, D., »The kleinian expansion of Freud's metapsychology«, *International Journal of Psycho-Analysis*, no. 62, 1981, str. 179.)

35 Prim. Lacan, J., »Aggressivity in psychoanalysis«, v: *Écrits*, Norton 2006, str. 85.

36 Prim. Ἐκ τῶν τοῦ Καλλίστου Καταφυγιώτου συλλογιστικῶν καὶ ὑψηλοτάτων κεφαλαίων τὰ σωζόμενα, περὶ θείας ἐνώσεως καὶ βίου θεωρητικοῦ, ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ, τ. E, str. 21.

stnim mišljenjem. Za zavladaње Angelikud uporabi besedo – ἐπιστασία.³⁷ V nasprotnem primeru je (kakor pravi Angelikud) pod oblastjo *miselnega faraona*.³⁸ Biti svoboden ne pomeni, preprosto, zgolj *izbirati*. Svobodno izbirati. Obstajajo izbire in *izbire*. Obstajajo svobode in *svobode*. Natančneje, biti svoboden ne pomeni – *ne biti frustriran*. Frustracija je stvar želje. Razsutost je stvar bitja. Zaprečenost je negativni korelat želje. Razsutost, ne pa nesvoboda, je *negativni korelat bitja*. Razsutost (kot stanje) figurira *onstran načela ugodja*. Po logiki stvari je tu razlaščena vsakršna προαίρεσις. Vsaka svoboda in vsako odločanje. Vsak smrtni *logos*. Zadovoljitev želje vodi k *užitku*. Užitek je, ker vselej stoji pod znamenjem zakona, ki konstituira željo, *nujno logičen*. To ne velja za *ekstatiko razsutega* v smeri Drugega. Drugega kot Enega. Celega. Teleologija Angelikudove zgodbe predpostavlja ekstazo. Ekstazo smrtnega uma. Mistična negacija *razsutosti* v ekstazi smrtnega uma, ki teži k Drugemu, vodi (pravi Angelikud) k njegovemu *padcu v globine neskončnosti*.³⁹ Lacan je imel svojo *jouissance*.⁴⁰ Angelikud govori o *stanju resnične radosti*.⁴¹ O stanju, ki *spominja na opitost z vinom*, na paradoksalno *bivanje zunaj sebe*.⁴² To *bivanje zunaj sebe*, kakor pravi, ni nič drugega kot bivanje zunaj dometa vsakemu smrtniku grozeče *razsutosti*. Torej – smrti.

* * *

Želji grozi zaprečenost. Red je imun na zaprečenosti. Redu grozi – *razsutost*. Fantazma gotovosti reda ponuja virtualno pribežališče od tesnob, ki jih generira možna *razsutost*. Od grozečega *razsipanja* lastnega bitja subjekt beži

37 Prim. Ἐκ τῶν τοῦ Καλλίστου Καταφυγιώτου συλλογιστικῶν καὶ ὑψηλοτάτων κεφαλαίων τὰ σωζόμενα, περὶ θείας ἐνώσεως καὶ βίου θεωρητικοῦ, ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ, τ. E, str. 43.

38 Prim. Ἐκ τῶν τοῦ Καλλίστου Καταφυγιώτου συλλογιστικῶν καὶ ὑψηλοτάτων κεφαλαίων τὰ σωζόμενα, περὶ θείας ἐνώσεως καὶ βίου θεωρητικοῦ, ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ, τ. E, str. 34.

39 Prim. Ἐκ τῶν τοῦ Καλλίστου Καταφυγιώτου συλλογιστικῶν καὶ ὑψηλοτάτων κεφαλαίων τὰ σωζόμενα, περὶ θείας ἐνώσεως καὶ βίου θεωρητικοῦ, ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ, τ. E, str. 28.

40 Prim. Lacan, J., *Encore*, Le séminaire, livre XX, Seuil, Paris 1975. // Prim. slov. prev.: Lacan, J., *Še*, prev. Miran Božovič et al., Društvo za teoretsko psihoanalizo, Ljubljana 1985. Op. prev. //

41 Prim. Ἐκ τῶν τοῦ Καλλίστου Καταφυγιώτου συλλογιστικῶν καὶ ὑψηλοτάτων κεφαλαίων τὰ σωζόμενα, περὶ θείας ἐνώσεως καὶ βίου θεωρητικοῦ, ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ, τ. E, str. 17.

42 Prim. Ἐκ τῶν τοῦ Καλλίστου Καταφυγιώτου συλλογιστικῶν καὶ ὑψηλοτάτων κεφαλαίων τὰ σωζόμενα, περὶ θείας ἐνώσεως καὶ βίου θεωρητικοῦ, ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ, τ. E, str. 14.

v (narcistično zagotovljeno) gotovost reda, ki jamči (domnevno svobodno) izbiro. V različne možne velike zgodbe. V ideologijo. Tako je, svoboden, da izbira, pravzaprav zaslužjen s svetom (tj. s sistemom pomenjanja in vrednosti, ki omogočajo ta svet), ki aksiološko visoko preferira prav omenjene (ne pa druge) izbire.

Človek živi od zgodb. Nemogoče je živeti brez zgodbe. Vsaka zgodba nekaj pove. Zgodbe niso naivne. Zgodbe so lahko nevarne. Zgodbe zavajajo. Vsaka (prava) zgodba zavaja. Zavaja v svoj svet. Če nas zavede, smo vpotegnjeni v njen svet. Takšni svetovi govtajo ljudi. Z njimi se hranijo. Potrebna je previdnost. Predvsem je pomembno razločiti *bistveno* od *nebistvenega*. Pomembno je prepoznati privid. Pomembno je misliti. Ne pustiti se voditi. Psihoanaliza vztraja pri kritični samorefleksiji. Pri subverziji. Pri osamitvi. Angelikud je radikalnejši. On vabi v *puščavo*.⁴³ Zmožnost mišljenja o svetu (in potem tudi o svobodi, ki se nam razkriva kot generični potomec tega sveta) implicira – *zmožnost nepristajanja na ta isti svet*. Zmožnost izmaknjenja. To bi lahko bilo njegovo ime za – *biti svoboden*.

Zmožnost nepristajanja na svet je, med drugim, tudi – *zmožnost nepristajanja nase*. Zmožnost nepristajanja nase pomeni – *s široko odprtimi očmi môči ugledati narobno stran lastnega bitja v svetu*. Tega ne moremo doseči brez – *odmika od samega sebe*. Brez *decentriranja*. Brez osvoboditve, kolikor je to pač smrtniku mogoče, od lastnih norosti in prividov. Od lastnega pripovedovanja zgodb in govoričenja. Če svet sestavljajo zgodbe, če je svet, v katerem živimo, *svet zgodb*, če smo mi sami kumulativni učinki pripovedovanja in zamolčevanja teh zgodb, potem *zmožnost nepristajanja na tak svet* predpostavlja – *zmožnost umolknjenja*. Zmožnost biti v tišini. Zmožnost prisluškovanja v tišini. Zmožnost začutenja tišine med besedami. Zmožnost, da besede same premerimo na podlagi tišine, ki jih obkroža. Ki jih omogoča. Kajti, kakor pravi Angelikud: *obstaja čas za pripovedovanje zgodb, obstaja čas za molčanje*.⁴⁴ Natančno *dimenziji pripovedovanja zgodb in molčanja* sta, sami po sebi, ključni in bistveni koordinati za razumevanje (skrajnih posledic) vprašanja svobode. In prav zaradi tega tudi ta celotna zgodba.

Prevedel Andrej Božič

43 Prim. Περί νοητοῦ πολέμου καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἡσυχίας, ΘΕΩΛΟΓΙΑ 68, No. 2 1997, str. 216.

44 Prim. Ἐκ τῶν τοῦ Καλλίστου Καταφυγίωτου συλλογιστικῶν καὶ ὑψηλοτάτων κεφαλαίων τὰ σωζόμενα, περί θείας ἐνώσεως καὶ βίου θεωρητικοῦ, ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ, τ. E, str. 36–37.